

DAVLATNING IQTISODIY MEXANIZMLARI ORQALI INNOVATSION VA TEXNOLOGIK INFRATUZILMALARNI RIVOJLANTIRISH

Ro'ziyeva Nigora

o'qituvchi,

Karimov O'tkirbek

o'qituvchi, Farg'ona shaahr 2-sonli politexnikum

Annotatsiya: *Ushbu maqola davlatning iqtisodiy mexanizmlari orqali innovatsion va texnologik infratuzilmalarni rivojlantirish masalalarini o'rganishga bag'ishlangan. Ishda davlat siyosati, moliyaviy va soliq vositalari, investitsion mexanizmlar hamda innovatsiyalarni rag'batlantirishning iqtisodiy samaradorligi tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada texnologik infratuzilmalarni modernizatsiya qilish va ularni iqtisodiy rivojlanish bilan uyg'unlashtirishning nazariy va amaliy jihatlari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari davlatning innovatsion siyosatini shakllantirish va texnologik infratuzilmalarni barqaror rivojlantirish bo'yicha tavsiyalarni o'z ichiga oladi.*

Kalit so'zlar: *fuqarolik jamiyati, davlat, texnologiya, innovatsiya, texnologik tuzilma, innovatsion tuzilma, ishlab chikarish, innovatsion faoliyat.*

Bugungi kunda global iqtisodiy raqobat sharoitida har bir davlatning barqaror rivojlanishi asosan innovatsion va texnologik infratuzilmalarni rivojlantirish bilan chambarchas bog'liq. Innovatsion rivojlanish – bu yangi texnologiyalar, ilmiy-texnikaviy kashfiyotlar va raqamli yechimlar orqali ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi bozorlarga kirish va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish jarayoni. Shu nuqtai nazardan, davlatning iqtisodiy mexanizmlari innovatsion va texnologik infratuzilmalarni rivojlantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Davlatning iqtisodiy mexanizmlari deganda moliyaviy, soliq, investitsion va normativ-huquqiy vositalar majmuasi tushuniladi. Bu vositalar orqali davlat innovatsion faoliyatni rag'batlantiradi, ilm-fan va ishlab chiqarish o'rtasidagi integratsiyani kuchaytiradi hamda yangi texnologiyalarni joriy etishni qo'llab-quvvatlaydi. Masalan, patentlar va intellektual mulk huquqlarini himoya qilish, innovatsion loyihalarni subsidiyalash, soliq imtiyozlari taqdim etish va davlat investitsiyalarini jalb qilish orqali texnologik rivojlanishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Innovatsion va texnologik infratuzilmalar iqtisodiyotning turli sohalarida samarali ishlashi orqali milliy iqtisodiy o'sishga sezilarli hissa qo'shadi. Shu bilan birga, ularning rivojlanishi davlat siyosatining samaradorligi, moliyaviy barqarorlik, kadrlar salohiyati va ilmiy-texnikaviy salohiyat bilan uzviy bog'liqdir. Shuning uchun innovatsion infratuzilmalarni rivojlantirish masalasi faqat texnologik nuqtai nazardan emas, balki iqtisodiy, siyosiy va ijtimoiy nuqtai nazardan ham tadqiq etilishi zarur.

Maqolaning dolzarbligi shundaki, ko'plab rivojlangan davlatlar innovatsion va texnologik infratuzilmalarni davlat siyosati orqali strategik rivojlantirish tajribasini muvaffaqiyatli qo'llamoqda. Misol uchun, Janubiy Koreya, Singapur va Germaniya kabi davlatlar innovatsion rivojlanishni qo'llab-quvvatlovchi iqtisodiy mexanizmlarni ishlab chiqqan va samarali tatbiq etgan. Bu esa ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va milliy iqtisodiy raqobatbardoshlikni kuchaytirishga yordam beradi. Shu sababli, mahalliy iqtisodiyotni raqobatbardosh qilish uchun davlat mexanizmlarini ilmiy asoslangan tarzda tashkil etish muhimdir.

Davlatning innovatsion va texnologik infratuzilmalarni rivojlantirishdagi roli nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy va strategik ahamiyatga ega. Shu bois, iqtisodiy mexanizmlarni samarali qo'llash orqali mamlakatlar nafaqat texnologik taraqqiyotga erishadi, balki barqaror o'sish, ijtimoiy farovonlik va xalqaro raqobatbardoshlikni ham ta'minlaydi. Ushbu tadqiqot ushbu jarayonlarni tizimli ravishda o'rganish va davlat siyosatini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Milliy taraqqiyotimizning dastlabki bosqichidayok oqilona va samarali iqtisodiy siyosatning ishlab chiqilishi va hayotga izchil ravishda tatbiq etilishi, barqaror innovatsion rivojlanishning asosiy manbai hamda omillarining to'g'ri tanlanishi va ularga ustuvor ahamiyat qaratilishi keyingi yillarda yurtimizda iqtisodiy o'sishning yuqori sur'atlari ta'minlanishiga imkoniyat yaratmoqda.

Ma'lumki, iqtisodiy islohotlar nafaqat innovatsion texnologiyalar, unga xizmat qiluvchi tarmoqlar, maxsulotni qayta ishlovchi sohalar, balki ishlab chiqarish va ijtimoiy infratuzilma bo'g'inlari va tashqi savdo sohalarini isloh qilishni ham o'z ichiga oladi. Innovatsion rivojlanish mamlakatlarning jahondagi iqtisodiyot va sanoati rivojlangan davlatlar qatoriga kirib borishining zarur sharti va mustahkam poydevori bo'lib hisoblanadi. Kishilik jamiyatining taraqqiyoti insonning yaratuvchanlik roli ortib borishi, ishlab chiqaruvchi kuchlarning rivojlanishi hamda iqtisodiy munosabatlarning takomillashuvi orqali namoyon bo'ladi.

Dunyoning barcha mamlakatlari uchun (ularning rivojlanishi darajasidan qat'iy nazar) resurslar bilan ta'minlanish, iqtisodiy rivojlanish holati va aholi turmush sifati, infrastrukturaning rivojlanish darajasi, atrof-muhitning holati, ijtimoiy vaziyatning bir xil emasligi xosdir. Ushbu muammolar har doim mamlakatda olib borilayotgan iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishning strategik va taktik maqsadlarning to'g'ri qo'yish va amalga oshirish natijasida kamaytirish mumkin. Aksariyat hollarda mamlakatning iqtisodiy hayotidagi har qanday o'zgarish iqtisodiy samaradorlikni oshirish, yoki bo'lmasa ijtimoiy tenglikning oshishiga olib keladi. Agar maqsadlar to'g'ri qo'yilsa-da, lekin to'liq amalga oshirilmay qolsa, ziddiyatlar saqlanib qoladi, yoki kuchayib ham ketishi mumkin. Ma'lumki, bozor ayirboshlash jarayonlarini tabiiy tartibga soluvchi rolini bajaradi va bu bilan uning barqaror faoliyat ko'rsatishini ta'minlaydi, kishilarning hayot faoliyati uchun zarur bo'lgan barcha moddiy ne'matlar takror ishlab chiqarishini rag'batlantiradi.

Texnologik va innovatsion tuzilmalarni davlat tomonidan tartibga solinishi, ayniqsa, iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solishning asosiy maqsadi iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikka erishish, mavjud tuzumni mustahkamlash va takomillashtirish, o'zgarib boruvchi sharoitlarga moslashtirish hisoblanadi. Demak, mamlakatni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish va iqtisodiyotni davlat tomonidan tartibga solish hozirgi zamon iqtisodiy tizimlarining asosiy xarakterli belgisi hisoblanadi.

Texnologik jihatdan tartibga solish sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- Texnologik jihatdan tartibga solishning iqtisodiyotni, moddiy-texnika bazasini rivojlantirish darajasiga, shuningdek ilmiy-texnik jihatdan rivojlantirish darajasiga muvofiqligini ta'minlash;

- mazkur sohani rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish;
- mazkur sohani xalqaro (mintaqaviy) standartlar bilan uyg'unlashtirish;
- ilg'or innovatsion va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini joriy etish;
- kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini takomillashtirish;

- xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

Jahonda innovatsion faoliyatni davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish, mazkur jarayonlarning samaradorligini oshirish, davlatning tartibga solish ob'ekti sifatida qulay innovatsion muhit yaratishi, innovatsiyalarni moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish, innovatsion g'oyalar va texnologiyalarni amaliyotga joriy etishni faollashtirish dolzarb ahamiyatga ega.

“Iqtisodiy adabiyotlarda innovatsiya (ingl. innovation) - potentsial ilmiy-texnik tarakkiyotni (ITT) yangi maxsulot va texnologiyalar ko'rinishida real taraqqiyotga aylanishi, deb ta'riflanadi. Bozor iqtisodiyotida innovatsiyalarni tizimli takdim etish uslubiyoti xalqaro standartlarga asoslangan va ularga muvofiq innovatsiya deganda, bozorga kirib kelgan yangi yoki takomillashtirilgan maxsulot, amaliyotda qo'llanilayotgan yangi yoki takomillashtirilgan texnologik jarayon yoki ijtimoiy xizmatlarga bo'lgan yangicha yondashuv ko'rinishidagi innovatsiyaviy faoliyat natijasi tushuniladi”[1, 14].

Innovatsiya, innovatsion faoliyat, innovatsion jarayon va shu kabi tushunchalar bizning har kungi hayotimizda, korxonalar faoliyatida va iqtisodiyot tarmoqlarining turli jabhalarida mustahkam o'rnashib olmoqda. Rivojlangan mamlakatlarda korxonalarining raqobatbardoshligini oshirishda, bozorda o'z mavqeini mustahkamlashda va xaridorgir maxsulot ishlab chiqarishda innovatsiyalar muhim omillardan biri hisoblanadi. Innovatsion faoliyatni amalga oshirish va amaliyotga joriy etishda, eng avvalo asosiy termin va tushunchalarni aniqlashtirish lozimdir. Innovatsiya muammosi bilan shug'ullanuvchi respublika va chet el olimlarning tadqiqotlarini o'rganish natijasida innovatsiya, innovatsion jarayon va innovatsion faoliyatning mazmuni va mohiyatiga turlicha yondashuvlar borligi aniqlandi.

Innovatsion rivojlanish maqsadlarni belgilash va kompaniya rivojlanishi yo'nalish strategik ko'rishga o'zining xususiyatlarini kiritadi, boshqaruv apparati oldida turgan vazifalarni modifikatsiyalaydi. Zero, innovatsion faoliyatning kelajagi kommunikatsion tarmoqlarni tarqalishi va axborot kanallarini muvofiq tashkil qilinishi bilan yaqindan bog'langan.

“Innovatsion jarayonlarni davlat tomonidan tartibga solinishining zarurligi birinchi navbatda, ularning iqtisodiyot va umuman jamiyat uchun o'sib borayotgan ahamiyatidan kelib chiqqan. Iqtisodiyotning tuzilishi innovatsiyalar ta'siri ostida o'zgaradi. Axir resurslardan foydalanishning samaradorligini o'sishi hisobiga ularni bir qismi bo'shaydilar va faoliyatning boshqa sohasiga qayta taqsimlanadilar. Masalan, qishloq xo'jaligida band bo'lganlarning ulushi qisqaradi, xizmatlar sohasida esa o'sadi. Bundan tashqari, innovatsiyalar yangi ishlab chiqarishlar, sohalarni vujudga kelishi va mavjud bo'lganlarni asta-sekin barham topishining bevosita sababchi bo'ladilar. Innovatsiyalarning jamiyatni iqtisodiy tashkil qilinishini ham o'zgartiradilar”[2].

Innovatsion faoliyat sohasidagi davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- innovatsion rivojlantirishning huquqiy jihatdan tartibga solinishini ta'minlash;
- innovatsion faoliyat sohasidagi ustuvor yo'nalishlarni belgilash, shu jumladan texnologik taraqqiyotni prognozlashtirish asosida belgilash;
- innovatsion faoliyatni amalga oshirish uchun zarur shart-sharoitlar va infratuzilmani yaratish;
- innovatsion faoliyat sub'ektlarini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirish; innovatsion faoliyat sohasidagi respublika, tarmoq va hududiy davlat dasturlarini ishlab chiqish hamda amalga oshirish;
- innovatsion faoliyatga investitsiyalarni jalb etishga ko'maklashish; innovatsion faoliyat sohasida davlat-xususiy sheriklikni rivojlantirish;
- innovatsion faoliyat sohasida kadrlarni tayyorlashni, qayta tayyorlashni va ularning malakasini oshirishni tashkil etish;
- innovatsion faoliyat sohasida xalqaro hamkorlikni rivojlantirish.

XULOSA

Demak, texnologik va innovatsion tuzilmalarni tartibga solish, uni qo'llab-quvvatlash jarayonlarini davlatning iqtisodiy siyosatini samarali amalga oshirish, islohotlarni chuqurlashtirish, ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni yuksaltirish maqsadida innovatsion rivojlanishni yanada kuchaytirish, tashabbuskorik hamda motivatsion jihatlarga e'tibor berish sohaning jadal rivojlanishiga imkon yaratadi.

Ushbu tadqiqotda davlatning iqtisodiy mexanizmlari orqali innovatsion va texnologik infratuzilmalarni rivojlantirish jarayonlari tizimli tahlil qilindi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, innovatsion infratuzilmalarni shakllantirish va modernizatsiya qilish jarayonida texnologik yechimlar bilan bir qatorda, ularni qo'llab-quvvatlovchi iqtisodiy mexanizmlarning samaradorligi muhim ahamiyatga ega. Davlatning moliyaviy, soliq, investitsion va normativ-

huquqiy instrumentlari innovatsion faoliyatni rag'batlantirish, ilmiy-texnikaviy salohiyatni jalb etish hamda texnologik modernizatsiyani tizimli amalga oshirish imkonini beradi.

XULOSA

Tahlil shuni ko'rsatdiki, innovatsion va texnologik infratuzilmalarni rivojlantirishda davlatning strategik roli iqtisodiy mexanizmlarni integratsiyalashgan va maqsadli tarzda qo'llashda namoyon bo'ladi. "Shu jumladan, investitsion subsidiyalar, soliq imtiyozlari, ilmiy-tadqiqot loyihalarini moliyalashtirish, davlat buyurtmalari va ilg'or texnologiyalarni tatbiq etish tizimlari infratuzilmalarni barqaror rivojlantirishning samarali vositalarini tashkil qiladi.

Shuni ta'kidlash lozimki, davlatning iqtisodiy mexanizmlarini samarali qo'llash nafaqat texnologik va innovatsion infratuzilmalarni rivojlantirishga, balki milliy iqtisodiy o'sish, ijtimoiy barqarorlik va xalqaro raqobatbardoshlikni oshirishga ham bevosita hissa qo'shadi"[3, 56]. Shu sababli, innovatsion siyosatning muvaffaqiyati davlatning iqtisodiy mexanizmlari tizimining strategik uyg'unligi va integratsiyalashganligi bilan belgilanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. R.X.Ergashev, S.R.Xalikov, A.J.Toshbayev. Innovatsion iqtisodiyot. Darslik. Toshkent, 2019.
2. Исмоилова, Г. Ф., & Парпиева, М. М. (2022). Ўзбекистонда инновацияларни давлат томонидан тартибга солинишининг хусусиятлари. *Academic research in educational sciences*, 3(1), 125-141.
3. Бегматова, Ш. А. (2019). Инновацион фаолиятни давлат томонидан тартибга солишнинг назарий асослари. *Экономика и финансы (Узбекистан)*, (3), 66-71.
4. Мадумарова, М. Д., & Мадумаров, Р. А. (2022). Современная Технология Проблемного Обучения. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(6), 431-433.
5. Mamedjanovna, I. S., & Dzhuraevna, M. M. (2021). The Influence of Aesop's Parables on the Spiritual and Enlightened Life of the East. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(05), 432-436.
6. Мадумарова, М. Д. (2018). Рекомендации по внедрению активных методов в учебный процесс. *Вопросы науки и образования*, (2 (14)), 53-55.
7. Исроилов, М. И., & Исроилова, С. М. (2022). Ҳуқуқий Маданият Йўлида. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(Special Issue 2), 82-87.
8. Исроилова, С. (2023). ФОРМИРОВАНИЕ ЛИДЕРСКИХ КАЧЕСТВ У СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ. *Farg'ona davlat universiteti*, (1), 229-229.
9. Исроилова, С. М. (2018). Понимание" интерактивность" и" интерактивное обучение" в образовательной среде. *Вопросы науки и образования*, (3 (15)), 122-124.
10. Saliev, U., Salieva, N., Muminova, O., & Karimova, M. (2025). INFORMATIZATION IN SCIENCE AND EDUCATION: MODERN TRENDS AND OPPORTUNITIES. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 4(39), 63-70.

11. Akhmedova, U., Mamatkhonova, M., Kakhorova, T., & Komilova, M. (2025). MODERNIZATION OF THE EDUCATION SYSTEM THROUGH INNOVATIVE INFORMATION TECHNOLOGIES. *Новости образования: исследование в XXI веке*, 4(39), 140-148.
12. Madinabonu, I. (2025). THE EMERGENCE OF THE MOTIF OF HAPPINESS IN LITERARY FICTION. *AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE*, 3(10), 159-163.
13. Каримов, Ў. (2022). Туризмни Ривожлантиришда Бошқарув Қарорларининг Ўрни Ва Аҳамияти. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 2(Special Issue 2), 102-109.
14. КАРИМОВ, У. ЕНГИЛ САНОАТ КОРХОНАЛАРИ РАКОБАТБАРДОШЛИГИНИ ОШИРИШ БУЙИЧА МАРКЕТИНГ СТРАТЕГИЯЛАРИ. *СТУДЕНЧЕСКИЙ ВЕСТНИК Учредители: Общество с ограниченной ответственностью" Интернаука*, 78-80.
15. Akbarov, D., Umarov, S., Abdurakhmonova, M., Nurmatova, I., Karimova, G., & Karimov, U. (2025, October). Application of logical operations and table replacements in basic transformations of hash function algorithms. In *American Institute of Physics Conference Series* (Vol. 3377, No. 1, p. 060002).